

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Současné vnímání osobnosti a odkazu Jana Amose Komenského
pedagogy a žáky základních škol**

**Contemporary perception of personality and legacy of
John Amos Comenius by educators and pupils of elementary schools**

Jakub Škoda

Vedoucí práce: PhDr. Ivo Syříště, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor:

Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením na vzdělávání - Pedagogika

(7507R045, 7501R008)

2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Současné vnímání osobnosti a odkazu Jana Amose Komenského pedagogy a žáky základních škol vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Strakonících dne 12. 7. 2021

.....

podpis

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval panu PhDr. Ivo Syřištěmu, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce a cenné rady. Dále děkuji jak vedení, tak pedagogům a žákům tří základních škol, které se zapojily do mého dotazníkového šetření, jmenovitě ZŠ Strossmayerovo nám. 4, Praha 7, ZŠ a MŠ Čestice a ZŠ a MŠ Volenice. V neposlední řadě děkuji své rodině a blízkým – přátelům a láskám za veškerou podporu ve studiu, a děkuji také Síle, která udržuje tyto světy.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na hledání odpovědí, byť dílčích, na otázky, zda je postava Jana Amose Komenského jen zaprášenou bustou v čestných výklencích vzdělávacích institucí, nebo zda je pro pedagogy a žáky dnešních základních škol v naší zemi ještě živým, životaschopným a inspirujícím životním příběhem s přesahem k dnešku. Práce obsahuje jak teoretickou, tak praktickou část s průzkumem formou dotazníkového šetření.

Cílem teoretické části je nejen pokrýt stěžejní díla Jana Amose Komenského, pokud možno ve všech sférách jeho čínorodé práce, ale je v ní také stručně zkoumáno vnímání jeho odkazu v průběhu několika staletí optikou vybraných historických epoch a ideologií, a také pohledem několika význačných osobností veřejného, duchovního a kulturního života českého národa, které pomáhaly udržovat a šířit myšlenky Jana Amose Komenského i řadu staletí po jeho smrti a na které tyto myšlenky měly nemalý vliv.

Cílem praktické části je zjistit pomyslný základní “azimut”, převažující směr postojů a názorů, pedagogů a žáků vybraných základních škol v České republice k osobě a odkazu Jana Amose Komenského. Při tvorbě on-line dotazníků byly zamýšleny hlavně kvantitativní, ale i kvalitativní metody na bázi následného vyhodnocení textu. Tři různé verze dotazníku, zaměřené na současné vnímání osobnosti a odkazu Jana Amose Komenského, jsou selektivně určeny:

1. Pro učitele základních škol (prvního i druhého stupně)
2. Pro žáky 8. a 9. tříd základních škol
3. Pro žáky 5. tříd základních škol

Výzkumné otázky (či tvrzení) jsou zaměřeny převážně více postojově, než faktograficky (odstupňování náročnosti dle věku / skupin respondentů) a jejich počet byl přizpůsoben (cíleně omezen) vzhledem k probíhající pandemii covidu-19 v období sběru dat.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jan Amos Komenský, odkaz Jana Amose Komenského, dotazníkové šetření, pedagogové základních škol, žáci základních škol

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on finding answers, even partial ones, to the questions of whether the character of Jan Amos Comenius is just a dusty bust in honorary niches of educational institutions, or whether it is still a living, viable and inspiring life story for educators and pupils of today's elementary schools in our country; story with an overlap to the present day. The thesis contains both theoretical and practical part with a survey in the form of a questionnaire survey.

The aim of the theoretical part is not only to cover major works of Jan Amos Comenius, if possible in all spheres of his active work, but it also briefly examines the perception of his legacy over several centuries through selected historical epochs and ideologies, as well as several significant personalities of the public, spiritual and cultural life of the Czech nation, who helped maintain and spread the ideas of Jan Amos Comenius for many centuries after his death and on whom these ideas had a considerable influence.

The aim of the practical part is to find out the imaginary basic "azimuth", the predominant direction of attitudes and opinions, educators and pupils of selected elementary schools in the Czech Republic to the person and legacy of Jan Amos Comenius. When creating online questionnaires, mainly quantitative but also qualitative methods based on the subsequent evaluation of the text were intended. Three different versions of the questionnaire, focusing on the contemporary perception of personality and legacy of Jan Amos Comenius, are selectively designed:

1. For elementary school educators (of both, first and second grades of elementary schools)
2. For pupils of 8th and 9th grades of elementary schools
3. For pupils of the 5th grade of elementary schools

Research questions (or statements) are mainly focused more to attitudes than to factography (gradation of difficulty according to age / groups of respondents) and their number was adjusted (purposefully limited) due to the ongoing covid-19 pandemic in the period of data collection.

KEYWORDS

John Amos Comenius, legacy of John Amos Comenius, questionnaire survey, educators of elementary schools, pupils of elementary schools

OBSAH

Úvod	8
I. Teoretická část	10
1. Osobnost a odkaz Jana Amose Komenského - teoretické shrnutí	10
1.1 Komenského literární, vědecká, duchovní a filozofická díla.....	10
1.1.1 Komenský jako duchovní autor; Kázání, duchovní autor	10
1.1.2 Labyrint světa a “Lusthaus” / ráj srdce	11
1.1.3 Filozofie, pansofické snahy, Předehra pansofie, Cesta světla, Obecná porada o nápravě věcí lidských	12
1.1.4 Traditio lampadis	13
1.2 Stručné střípky vnímání odkazu Jana Amose Komenského v různých historických epochách očima některých významných osobností 	14
1.2.1 Komenského současníci	14
1.2.2 Tomáš Garrigue Masaryk	14
1.2.3 Jan Patočka	15
1.2.4 Doba po Sametové revoluci 1989	15
1.2.4.1 Václav Havel	15
1.2.7.2 Alfred Strejček a Štěpán Rak	16
1.2.7.3 Jan Konfršt	16
II. Praktická část	17
2. Cíle průzkumu formou dotazníkového šetření	17
3. Zkoumaný soubor dat, účastníci výzkumu, zacílení	17
4. Metody průzkumu	18

5. Výsledky	18
5.1 Výsledky kvantitativní části	18
5.1.1 Kvantitativní část verze dotazníku pro pedagogy ZŠ	18
5.1.2 Kvantitativní část verze dotazníku pro žáky 8. a 9. tříd	23
5.1.3 Kvantitativní část verze dotazníku pro žáky 5. tříd	26
5.2 Výsledky kvalitativní části	28
5.2.1 Kvalitativní část verze dotazníku pro pedagogy ZŠ	28
5.2.2 Kvalitativní část verze dotazníku pro žáky 8. a 9. tříd	32
5.2.3 Kvalitativní část verze dotazníku pro žáky 5. tříd	35
6. Závěr	38
7. Seznam bibliografických citací	39
7.1 Monografie / knihy	39
7.2 Elektronické zdroje	41
8. Seznam příloh	41

Úvod

Kdo to byl Jan Amos Komenský a co po něm zůstalo rezonovat v prostoru? Jak se, pokud vůbec, odráží jeho myšlenky v postojích dnešních pedagogů a žáků základních škol v naší zemi, dnešní České republice, zde, v bývalých Zemích koruny české, tedy v postojích skupin, na které Jan Amos soustředil značnou část své tvůrčí energie ve své rozsáhlé práci, ač svého času nemohl pro dějinné zvraty konat svou práci ve své domovině až do sklonku svých dnů? Je vzývaný učitel národů, za kterého je označován, jen poněkud prázdný pojem, za kterým si řadový pedagog či žák představí jen milý úsměv, prototyp učitele, snahu vzdělávat a pár relativně povrchních informací, nebo životní příběh Komenského a jeho vznešené ideály, rozhled, pronikají hlouběji do hlav a srdcí dnešních vzdělavatelů a vzdělávaných, v této práci konkrétně těchto aktérů v prostředí vybraných základních škol?

Moje práce si klade za cíl na tyto otázky přinést alespoň dílčí odpovědi v daném rozsahu, a to za pomoci realizovaného pedagogického průzkumu formou dotazníkového šetření v praktické části.

V první, teoretické části se práce snaží také stručně mapovat hlavní sféry literární práce a také se snaží alespoň ve fragmentech naznačit, jak na postavu Komenského nahlížela některá další dějinná období, případně ideologie a některé další osobnosti našich dějin.

Tento exkurz do myšlenkového světa jak samotného Komenského, tak do vnímání jeho následného odkazu v dalším průběhu času je intermezzem a podhoubím, díky kterému je možno srovnat a uvést do kontextu některá zjištění výzkumného šetření praktické části, protože zapsané myšlenky Komenského pronikaly do naší vlasti z velké části s velkým časovým odstupem až zpětně, byly postupně také i překládány z původních jazykových verzí a znovuobjevovány¹, a dostaly takřkajíc na frak především od totalitního komunistického režimu v Československu ve 20. století, který se je pokusil okleštit, proškrtat a dezinterpretovat k obrazu svému.

Praktická část, kde byl realizován průzkum pomocí dotazníkového šetření využívá jak kvantitativních, tak v případě poslední, otevřené otázky kvalitativní metody. Dotazníkové online šetření bylo určeno pro 3 skupiny respondentů, a to pro pedagogy základních škol, žáky 8. a 9. tříd základních škol a žáky 5. tříd. Pro účast v dotazníkovém šetření byly osloveny 3 konkrétní základní školy. Jedna v hlavním městě Praze a dvě v sídlech v Jihočeském kraji, s řádově méně obyvateli.

1 KLÍMA, Jiří Václav. *Věčně živý Komenský*. Praha: Česká grafická Unie, 1941. s. 9

Průzkum je zaměřen spíše na postoje respondentů k Janu Amosovi Komenskému, jeho odkazu a dílu, k jeho životnímu příběhu; dílčí faktografie je zde jen podkladem pro hodnotové dotazování a v případě respondentů z řad pedagogů rozšířená faktografie v samotných otázkách předpokládá, že se pedagogičtí pracovníci museli s touto postavou a jejím myšlenkovým světem, minimálně ve sféře pedagogiky, setkat během svého vlastního vzdělávacího procesu a posléze při studiu oborů směřujících k učitelství.

I. Teoretická část

1. Osobnost a odkaz Jana Amose Komenského - teoretické shrnutí

1.1 Komenského stěžejní literární, vědecká, duchovní a filozofická díla

1.1.1 Komenský jako duchovní autor; Kázání, duchovní literatura

Jan Amos byl pro svou komunitu českých bratří a později i pro širokou evropskou veřejnost znám jako muž víry. Dokladujme to jeho hlubokým vztahem k Bohu a kazatelskou činností v jeho spise Zpráva a naučení o kazatelství, sepsaného roku 1651, které je návodem pro kazatele k přípravě, dalo by se také říci k “didaktice”, správného kázání z pohledu Komenského jako duchovního. V šesté kapitole (O moci a pronikavosti kázání) zde Komenský např. píše: *„Kázání je mocné, pokud se kázané slovo uchytí hluboko v srdcích posluchačů a pohne jimi tam, kde Boží řečník chce. Už ten, kdo se stará, aby přednášel dobré věci jasně a příjemně, lecčeho v myslích posluchačů dosáhne. Ale ještě jsou zde zvláštní pravidla, která popisují, jak proniknout hlouběji k srdci. Pokud kazatel nechce ve svém úřadu cokoli zanedbat, musí pamatovat i na ně, protože je Božím nástrojem; zbytek ať vydává Bohu.”*²

Ve svém spisu *Praxis pietatis*, čili jak se cvičit v pravé zbožnosti, Komenský píše:

*„Nad neštěstím a pádem svého nepřítele se neraduj (Př 24,27), protože nevíš, so se stane tobě. Raději se raduj, když se zlý člověk napraví, než když musí podstoupit trest. Proti nikomu neměj v srdci nenávisť a nemluv o ní. Nevíš, není-li druhý Bohu milejší než ty. Bůh tě miloval když jsi byl ještě jeho nepřítelem a chce, abys odpouštěl svým nepřátelům, jako on odpustil tobě. Chce, abys prominul sto hřiven proti jeho deseti tisícům – co to je? Pamatuj si: Není-li tvůj nepřítel hoden odpuštění, je hoden Kristus, tvůj Pán, poslušnosti. Tím se nakonec říd!”*³ V závěru téhož spisu Komenský shrnuje svůj postoj. Citát uvádím ve větším rozsahu, abych tím ilustroval Komenského pohled na víru, která byla z jeho odkazu cíleně mýcena v nedávné historii, za komunistického totalitního režimu:

„Nejlepší je, hledat uskutečnění jakýmkoliv způsobem. Je zahanbující, jak málo vědí křesťané o tomto způsobu zbožnosti a jak málo užívají rozumu jako Božího daru. Škoda, že svoji péči věnujeme jen pozemským věcem, jako by naše duše byla Bohem určena ke službě tělu, jako by měla sloužit tělesným žádostem. Svět po nás žádá tolik práce a my si jí ještě přidáváme. Jak

² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Zpráva a naučení o kazatelství v jazyce 21. století*. Přeložil Lukáš MAKOVIČKA, přeložil Jana VRZALÍKOVÁ. Chlumec: Poutníkova četba, 2013. ISBN 978-80-87606-03-2. s. 125

³ KOMENSKÝ, Jan Amos, KOPECKÝ, Ladislav, ed. *Praxis pietatis, čili, Jak se cvičit v pravé zbožnosti*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7072-988-0. s. 53

dlouho tu ještě mohu být? Jsem dost bohatý? Tak se ptá služebník těla. Co všechno ještě nemám? Co zanechám svým dětem? Jak se vyrovnám s nepřítelem? Jak se pomstím? Co tomu či onomu odpovím? Jak povedu spor? Jak se dnes pobavím? Jaký z toho budu mít prospěch nebo škodu? Co říkají lidé? Co dělají? Tak přemýšlejí lidé a nemyslí na budoucnost. Jinak by se nezatěžovali starostmi, námahou a pochybnou společností. Srdce jsou většinou chladná, bez horlivosti, lidé jsou jen zdánlivými křesťany, nosí masku křesťanství a nemyslí na jeho pravdu. Není možné, aby byl někdo zaníceným křesťanem bez horlivého přemýšlení, jako není možné, aby člověk žil bez srdce.

*Dej Bůh, aby se každý nad těmito radami zamyslel. Každý, kdo jich dbá, vzpomene si ve chvíli smrti, že je škoda každé hodiny, kdy se necvičil v tomto přemýšlení a raději trávil čas zábavou.*⁴

1.1.2 Labyrint světa a “Lusthaus” / ráj srdce

Labyrint světa a ráj srdce V tomto alegorickém díle se hlavní postava, Poutník, vydává se svými podivnými průvodci vydává poznávat svět a všechny jeho společenské stavy. V úseku děje, kdy perzonifikovaný Osud v podobě přísného starce u brány nahodile rozdává životní úkoly, poutník žádá o následující a je s ním takto naloženo: „Poprosil jsem ho, aby mne hned, bez předchozího prohlédnutí, nenutil něco si vybrat, abych tak nemusel svůj výběr svěřit do rukou slepého štěstí, padni komu padni. Na to mi odpověděli, že bez vědomí a svolení pana vladaře Osudu to není možné, a tak jsem před něj předstoupil a pokorně jsem mu přednesl svou žádost: že jsem přišel s úmyslem nejprve si všechno prohlédnout a až potom si vybrat, co se mi bude zamlouvat.”⁵ Poutník následně od Osudu dostává cedulku s úkolem „Speculare, to jest Dívej se nebo Zpytuj”⁶. Po projití celého světa a všech jeho neutěšených úseků, kde Poutník nikde nenalézá pravou svatost, moudrost, dobrou vůli, stálou lásku a věrnost ideálům, při pohledu do bezedného prostoru na kraji světa, obrací svůj pohled k Bohu a nalézá Ráj srdce, slovy Lukášova evangelia „ani se nedá říci: ‚Hle, je tu‘, nebo ‚je tam‘! Vždyť království Boží je mezi vámi!”⁷ a konkrétně např. v 45. (XLV.) kapitole Labyrintu slovy Komenského: „Příčinou toho všeho je, že se Bohu oddali celou svou vůlí, nechtějí dělat nic jiného a nesnaží se být ničím jiným, než chce Bůh. A proto jsou si jisti, že cokoli je potkává, pochází od Boha, podle jeho prozřetelného uvážení. Takovým se již nemůže přihodit nic nenadálého, protože i rány, žaláře, muka a smrt považují za Boží dobrodiní. Mít se dobře i zle je pro ně totéž, ...”⁸

4 Tamtéž, s. 163

5 KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce: v jazyce 21. století*. Žandov [Chlumec u Ústí nad Labem]: Poutníková četba, 2010. ISBN 978-80-904371-3-5. s. 22

6 Tamtéž

7 *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha : Biblická společnost v ČSR, 1990. Lukáš 17, 21

8 KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce: v jazyce 21. století*. Žandov [Chlumec u Ústí nad Labem]: Poutníková četba, 2010. ISBN 978-80-904371-3-5. s. 141-142

1.1.3 Filozofie, pansofické snahy, Předehra pansofie, Cesta světla, Obecná porada o nápravě věcí lidských

Předehra pansofie byla Komenským zaslána do Anglie Hartlibovi jako spis, vydána bez Komenského vědomí, rozšířena tiskem, chválena i zatracována. Komenský v samotném textu Předehry pansofie o své inspiraci a myšlenkovém pochodu při práci na Dveřích jazyků spisu: „*A tak to je; když jsem začal pracovat na tomto díle, bylo jediným úmyslem, aby **stručně a jasně obsáhlo všechno, co je dobré vědět**. Díky Bohu se však stalo, že jsem během práce připadl na vznešenější myšlenku a starost: **totiž vystavět všecno od nejhlubších základů správněji, léle a jako pro nás křesťany příhodněji uzpůsobené pro použití v tomto i příštím životě**.*”⁹ Na jiném místě brání samotný název titulu Pansofie: „*Název **PANSOFIE** nechť u nikoho nebudí nevoli. Víme, že **jediný pansof, vševědoucí, je jediný moudrý Bůh** (Ř 16, 27). Já se hlásím k lidské pansofii, tedy k vědění o těch věcech, které Bůh chce, abychom znali, což se pojí s moudrou nevědomostí o tom, co největší učitel chtěl, abychom nevěděli. **Co je skryté, patří našemu Pánu; jde-li však o to, co nám a našim synům vyjevil** (Dt 29, 29), vybízím smrtelníky, aby neprojevovali lhostejný nevděk a věděli o tom.*”¹⁰

Ve své Cestě Světla (anglické období) Komenský píše také toto:

„*Za druhé, univerzální jazyk musí být ze všech nejbohatší, všestranně dostačující, aby vhodně vystihoval všechny věci a snadno vyjadřoval všechny představy mysli.*”¹¹ A dále také: „*Konečně, a to je hlavní věc, univerzální jazyk musí být univerzálním lékem proti zmatenosti pojmů. To se nemůže stát jinak, než bude-li postupovat souběžně s věcmi, nemaje ani více ani méně slov než jest věcí, a bude-li slova spojovat zcela přesně jen tím řádem, jakým se pojí mezi sebou věci. A to tak, aby již sám zvuk vždy vystihoval podstatu věcí a předkládal ji mysli.*”¹²

„*Až budeme mít univerzální jazyk a až vejde v užívání národů, stane se celý svět jeho obyvatelům přístupným, takže bude podle libosti a beze vsí překážky každému možno, třeba po všech pásmech cestovat, vyučovat i učit se. Neboť budou-li si všichni rozumět navzájem, budou všichni jako jeden kmen, jeden národ, jeden dům, jedna škola Boží.*”¹³

Z Všenápravy:

9 KOMENSKÝ, Jan Amos. *Předehra pansofie: Objasnění pansofických pokusů*. Přeložil Markéta KLOSOVÁ. Praha: Academia, 2010. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1862-5. s. 96

10 Tamtéž, s. 100

11 KOMENSKÝ, Jan Amos, Jan Amos KOMENSKÝ, Jan Amos KOMENSKÝ a Jan Amos KOMENSKÝ. *Cesta světla: [výbor z díla Komenského s uvedením spisů Cesta světla, Anděl míru, Štěstí národa, Věječka moudrosti]*. 2. vydání. Blansko: ALMI, 2014. ISBN 978-80-87494-13-4. s. 131

12 Tamtéž.

13 Tamtéž, s. 138

V kapitole dvacáté šesté své Všenápravy (Panorthosie), která nese název OBRAZ LEPŠÍHO SVĚTA, ČILI O BLAŽENÉM STAVU SVĚTA TAKTO NAPRAVENÉHO, Komenský píše také o univerzálním jazyku: „**Dobrodiním jediného jazyka spoluúčast na výhodách bude universální.** Až budeme mítí universální jazyk a až se ujme u národů, stane se svět svým obyvatelům průchodným: takže už bude možno beze vší překážky třeba po všech pásmech cestovat, vyučovat i učit se, bude-li komu libo. Budou-li si totiž všichni rozumět, budou všichni jakoby jeden dům a jedna Boží škola.”¹⁴

Rád bych z této kapitoly zmínil ještě Komenského popis takto napraveného světa, co se týče obecného lidského řádu a věcí lidských, my bychom možná dnes řekli věci veřejných.

Komenský uvádí odstavec žádanými kvalitami takového stavu světa, tedy „**plným pořádku, míru a lásky,**“ a pokračuje: „*Tehdy vyprchá to ďábelské Rozděluj a vládni! a nastoupí tato rada božská: Spojuj a kraluj! A vyprchá známá macchiavellská obluda, které říkali praktické ohledy (ratio status); neboť nebude žádných jiných praktických ohledů než právo a spravedlnost na zemi, jak se popisuje v žalmu 85, v 10 až do konce. Vyprchají i války, dílo satanovo, hanba pokolení lidského. Ty měly svůj původ od Nimroda s Babylonem při zmatení jazyků; tedy, až bude zbořen babylon a jazyky budou sjednoceny, nebude Nimrodů, zuřivých lovců lidí. Lov královský bude potom takový, jako byl za Šalamouna: lovit slávu moudrosti, jest závodit spolu navzájem a s Bohem o nejmoudřejší správu svých poddaných. A tak bude odpovídat konec začátku: jako byl mír a bezpečnost na začátku věcí lidských, před potopou, tak bude i před koncem světa.*“¹⁵

Michaela Poskočilová uvádí ve svém příspěvku Idea harmonie v Komenského Panorthosii: „Komenský v Obecné poradě o nápravě věcí lidských předložil plán na uskutečnění univerzální harmonie. Harmonické prostředí světa považuje za přirozené, neboť tak Bůh stvořil svět. Člověk se ovšem vinou prvotního hříchu z tohoto uspořádání vymkl. Narušil soulad ve svém vlastním nitru. Odrazem vnitřní disharmonie jednotlivého člověka je chaos a zlo, jež panují v lidské společnosti.

Uvedení světa do stavu panharmonie Komenský označil jako úkol lidstva již v prvním všenápravném spisu – Cestě světla. V Panorthosii pak navrhl způsob, jak tohoto cíle dosáhnout.” A o pár vět dále v textu také: „Komenský byl přesvědčen, že lidská přirozenost byla na počátku dobrá a dokonalá, ale v důsledku pádu prvních lidí byla narušena. Principiální a nevratnou zkaženost člověka však odmítl.”¹⁶

1.1.4 Traditio lampadis

14 KOMENSKÝ, Jan Amos, SEDLÁČEK, Miroslav, ed. *Jana Amosa Komenského Všenáprava: (Panorthosie) : všeobecné porady o nápravě věcí lidských*. 2. vyd. Přeložil Josef HENDRICH. Brno: Soliton, 2008. ISBN 978-80-254-11-45-2. s. 277-278

15 Tamtéž, s. 279

16 SCHIFFEROVÁ, Věra, Aleš PRÁZDNÝ a Kateřina ŠOLCOVÁ. *Idea harmonie v díle Jana Amose Komenského*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7395-703-2. s. 189-190

Z díla *Traditio lampadis*, “Předávání pochodně”, které bylo myšleno jako pedagogická závěť Komenského, v překladu Františka Jana Zoubka z roku 1876, uveďme:

„7. Zeptá-li se někdo, co odevzdávám, odpovím: Pochodeň rozžatou a z milosti boží nezhaslou (ačkoliv vítr zlomyslnosti o ni se pokoušel) trojí: Pochodeň horoucnější péče o studia moudrosti, o mládež křesťanskou i o školy. Svět zajisté temnot svých sproštěn býti nemůže, leda rozžetím pochodně moudrosti, moudrost pak nemůže lépe štípena býti nežli v mládeži, a to nikde mocněji nežli ve škole.”¹⁷

1.2 Stručné střípky vnímání odkazu Jana Amose Komenského v různých historických epochách očima některých význačných osobností

Nejde o vyčerpávající ani souvislý výčet, téma by samo o sobě zabralo samostatnou kvalifikační práci.

1.2.1 Komenského současníci

Spor s Meresiem, setkání se Descartesem, překlady jezuitů bez udání autorství, pozvání z Oxfordu, zvaní na různé dvory, školy, univerzity, zájem šlechty, korespondence, překlady děl do orientálních jazyků (Brána jazyků otevřená), odkaz a zapřísahání syna Daniela k pokračování v práci.

1.2.2 Tomáš Garrigue Masaryk

Výňatek z Hovorů s T.G. Masarykem; T. G. Masaryk o Komenském v kapitole KŘESŤANSTVÍ: Pan prezident Masaryk:

*„Reformací českou byla připravena půda pro reformace v jiných zemích; Luther správně řekl, všichni jsme husity. Hus – Chelčický – Komenský jsou našimi náboženskými vůdci, vedle západního katolicismu. Hus postihl v náboženství a v církvi prvenství mravnosti; Chelčický postřehl souvislost církve se státem a žádal bohovládu; Komenský dovršil reformační úsilí poznáním, že se obsahem duchovního života je vedle zbožnosti vzdělání a lidskost, a uložil veškeré výchově, aby byla officinou humanitatis, dílnou lidskosti.”*¹⁸

TGM, 22. prosince 1918, projev k národnímu shromáždění na Pražském hradě

17 KOMENSKÝ, Jan Amos. *Závěť didaktická a přídavek k české Didaktice, patero kapitol v sobě obsahující*. Přeložil František Jan ZUBEK. Praha: Beseda učitelská, 1876. s. 10

(Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:2d116d90-a632-11e4-a2db-005056825209>)

18 ČAPEK, Karel, MASARYK, Tomáš Garrigue a OPELÍK, Jiří, ed. *Hovory s T.G. Masarykem*. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 2013. Spisy T.G. Masaryka; sv. 37. ISBN 978-80-86142-46-3. s. 175-176

*"Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vlada věcí Tvých k Tobě zase se navrátí, o lide český, a pro tuto naději Tebe dědicem činím všeho toho, co jsem koli po předcích svých byla zdělila a přes těžké a nesnadné časy přechovala, nýbrž i v čemkoli dobrém skrze práci synů mých a požehnání boží rozhojnění jsem přijala, to všechno Tobě odkazuji."*¹⁹

1.2.3 Jan Patočka

Věra Schiferová píše o pohledu Patočky na Komenského a jeho ideu harmonie toto a zároveň Patočku cituje: „Jan Patočka spatřoval v komenském prvního moderního myslitele, který pochopil, že myšlenka o všeobecné harmonii, „jedna z nejstarších filosofických myšlenek, opakovaná nejrůznějšími mysliteli starověku a středověku, pythagorejci, platoniky a novoplatoniky i stoiky, později procházející scholastikou a svérázně oživená Mikulášem z Kusy, renesančními mysliteli italskými a německými 16. a 17. století, [...] o níž se zdálo, že ze sebe vydala již všechno, co mohla, ukáže teprve svou pravou racionalizační sílu ve výuce a výchově”.³”²⁰

1.2.4 Doba po Sametové revoluci 1989

Píseň zpívaná Martou Kubišovou, Modlitba pro Martu, se stala během událostí srpna 1968 téměř druhou hymnou a Marta Kubišová tuto píseň zazpívala i během Sametové revoluce 1989. Tato píseň opět obsahuje odkaz na slova Jana Amose Komenského v jeho spise Kšaft umírající matky Jednota Bratské. Ted úryvek z písne:

„Ať mír dál zůstává s touto krajinou
Zloba, závist, zášť, strach a svár,
ty ať pomínou, ať už pomínou.

Ted', když tvá ztracená vlada věcí tvých
zpět se k tobě navrátí, lide, navrátí.”²¹

1.2.4.1 Václav Havel

Prezident Václav Havel byl v roce 1990 u otevření muzea Komenského v Uherském Brodě a také parafrázoval jak Komenského, tak Masaryka ve svém prvním novoročním rojevu v roce 1990.

Z projevu československého prezidenta, pana Václava Havla: „*Možná se ptáte, o jaké republice sním. Odpovím vám: o republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské, která*

19 1. prezidentský projev T. G. Masaryka, 22. 12. 1918, Pražský hrad, k národnímu shromáždění. Dostupné z <https://www.jsns.cz/download-lecture-material/18308?lectureId=15622>

20 SCHIFFEROVÁ, Věra, Aleš PRÁZDNÝ a Kateřina ŠOLCOVÁ. *Idea harmonie v díle Jana Amose Komenského*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7395-703-2. s. 48-49

21 Text písne Modlitba pro Martu. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/kubisova-marta/modlitba-pro-martu-10556>

slouží člověku a proto má naději, že i člověk poslouží jí. O republice všestranně vzdělaných lidí, protože bez nich nelze řešit žádný z našich problémů. Lidských, ekonomických, ekologických, sociálních i politických.

Můj nejvýznačnější předchůdce zahájil svůj první projev citátem z Komenského. Dovolte mi, abych já svůj první projev ukončil vlastní parafrází téhož výroku:

Tvá vláda, lide, se k tobě navrátila!”²²

1.2.4.2 Alfred Strejček a Štěpán Rak

Zvláštní zásluhu na šíření myšlenek Jana Amose Komenského mají také dva umělci, herec recitátor Alfred Strejček a kytarista světového formátu Štěpán Rak, kteří spojili své síly a s hudebně-recitačním pásmem nazvaným Vivat Comenius procestovali řadu zemí a nahráli příslušné umělecké CD. Alfred Strejček se vyznamenal tím, že se jím pro tento účel vybrané pasáže²³ z Komenského děl naučil v několika jazycích a byl schopen odehrát celý pořad vždy v daném jazyce plus částečně také v řeči v Komenského době běžně užívané mezi učenici, v latině.

1.2.4.3 Jan Konfršt

Jan Konfršt, český filozof a autor knih s duchovní tematikou, vystoupil 17. 11. 2012 na České konferenci s příspěvkem na téma Komenského Cesty Cti. Cituji zde delší pasáž, kterou jsem přepsal z citovaného videa v příloze č. 1 této práce: „*Cesta Cti je myšlenkový proud, probouzející v mnoha jednotlivcích vůli k dosažení osobního duchovního vzestupu skrze čisté, spravedlivé a ušlechtilé jednání s druhými lidmi. Cesta Cti oslovuje všechny jednotlivé lidi na jejich daném společenském, vzdělanostním a ekonomickém stupni, na kterém se ve své rozličnosti nachází. Cesta Cti je cestou čistě osobní, dobrovolné změny každého jednotlivce bez přímé potřeby organizovaného členství pro její úspěšné nastoupení. Cesta Cti je směrem, který v první řadě přináší proměnu v myšlenkové rovině. Cesta Cti je směrem, který postupně přinese i zlepšení psychického a tělesného zdraví. Cesta Cti je cestou vzestupu jak na osobní, tak na společenské rovině. Cesta cti se obrací ke každému jednotlivému člověku s nabídkou možností jeho osobní účasti na intenzivní, zlepšující se proměně společného života. Jestliže se každý z nás, jakkoli se nacházíme na nejrozličnějších místech společnosti, začne inspirovat pro své jednání myšlenkami Cesty Cti, pak výsledkem našeho úsilí, pokud vytrváme po*

22 Projev prezidenta republiky V. Havla, 1. leden 1990 Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/novorocni-projev-prezidenta-vaclava-havla-z-1-ledna-1990>

23 STREJČEK, Alfred, ed. a PÁNKOVÁ, Markéta, ed. *Vivat Comenius: výběr z díla J.A. Komenského De rerum humanarum emendatione consultatio catholica, Obecná porada o nápravě věcí lidských = selected from De rerum humanarum emendatione consultatio catholica, Universal deliberation on the reform of human affairs by J.A. Comenius.* Uherský Brod: Spektrum, 1990.

určitou dobu, bude zlepšení všech vztahů s lidmi, kteří jsou alespoň trochu otevřenými podobnému úsilí, a to zcela rozličných místech v každodenním životě. Stejně přitahuje opět stejné. Tak lidé usilující o naplňování hodnot Cesty Cti naleznou dříve či později stejné lidi. Lidi, kteří působí na všech rovinách společnosti budou na svém místě přinášet bližním jistotu a spolehlivost v respektování ušlechtilých lidských hodnot, prokazujících se za všech okolností vstřícností a moudrostí. Cesta Cti je cestou, která jež je vystavená na všeobsáhlé znalosti života. Tato Cesta vychází z přirozených zákonitostí, které jsou zcela ojedinělým způsobem poznány a zachyceny z vícerá duchovních směrů a filozofií velikým myslitelem a filozofem Janem Amosem Komenským. Cesta Cti podporuje vždy na prvním místě duchovní osobnost člověka jakožto základ, z něhož se má teprve následně odvíjet vše ostatní. Dokud se vysoký obsah Cesty Cti nestane přirozenou součástí života každého z nás, stojí všechny snahy o zlepšení stavu lidské společnosti trvale na nejistých základech. Cesta Cti je cestou motivace, je cestou příkladu, vzoru. A to tím zcela nejprostším, současně však neúčinnějším způsobem – vlastním, osobním příkladem.”²⁴

Jan Konfršt se ve svém díle zabývá také nápravou věcí “lidských”, veřejných²⁵, oproti Komenskému se pouští kromě cílených citací Bible i do polemiky s ní, respektive s jejím zažitým vnímáním²⁶, a v knize *Poutník : prostorem a časem*²⁷ se s jistým poutníkem setkává sám autor a je jím spraven o událostech dávno minulých, o zranění a životě samotného Ježíše z Nazareta a Jakuba, Ježíšova staršího bratra.

II. Praktická část

2. Cíle průzkumu formou dotazníkového šetření

Cílem průzkumu bylo zjistit základní postoje pedagogů a žáků základních škol k osobě a odkazu Jana Amose Komenského.

3. Zkoumaný soubor dat, účastníci výzkumu, zacílení

Pedagogové a žáci vybraných a oslovených základních škol, konkrétně ZŠ

Strossmayerovo nám. 4, Praha 7, ZŠ a MŠ Čestice a ZŠ a MŠ Volenice.

Celkem se zúčastnilo:

24 Příloha č. 1 této bakalářské práce

25 KONFRŠT, Jan. *Vlastenectví: povídání s Janem*. Praha [i.e. Marčovice]: Euroservice 1999, 2010. ISBN 978-80-903870-0-3.

26 KONFRŠT, Jan. *Co když to bylo tak--: přemýšlejme*. Vyd. 1. Praha [i.e. Volyně]: Euroservice 1999, 2013. ISBN 978-80-903870-4-1.

27 KONFRŠT, Jan. *Poutník: prostorem a časem*. Vydání první. [Česká republika]: nákladem autora, 2020. ISBN 978-80-270-7465-5.

48 pedagogů ZŠ

55, respektive (po opravě chyb systému při sčítání *,**,***) 51 žáků 8. a 9. tříd ZŠ

57 žáků 5. tříd základních škol

4. Metody průzkumu

Výzkum byl realizován metodou dotazníkového šetření. Chráska se ve své publikaci *Metody pedagogického výzkumu* vyjadřuje takto: „*Pokud otázka, na kterou hledáme ve výzkumu odpověď, nevyjadřuje vztah mezi proměnnými, nemusí to ještě znamenat, že je bezcenná a že nemá smysl ji řešit. Otázka, která nevyjadřuje vztah mezi proměnnými, ale neumožňuje vyslovit hypotézu, a při jejím řešení se tedy nejedná o výzkum v tom smyslu, ve kterém byl definován výše. Šetření tohoto typu bývají označovány jako pedagogické průzkumy.*”²⁸ Proto dále budu psát o průzkumu formou dotazníkového šetření.

5. Výsledky

5.1 Výsledky kvantitativní části:

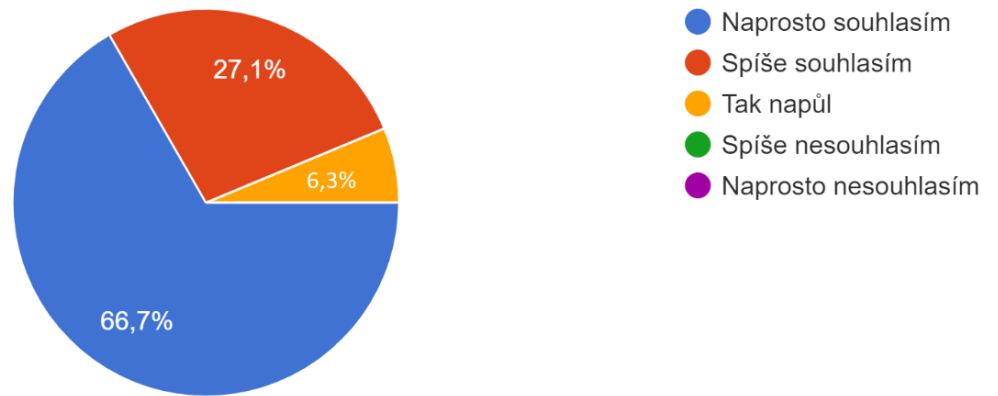
5.1.1 Kvantitativní část verze dotazníku pro pedagogy ZŠ

Pedagogové - kvantitativní otázky - odpovědi (48)

Časový rozsah vyplnění dotazníků: 5. 3. 2021 - 25. 3. 2021

1. **otázka (tvrzení):** Jan Amos Komenský je pro mě osobně důležitá osobnost českých i evropských dějin.

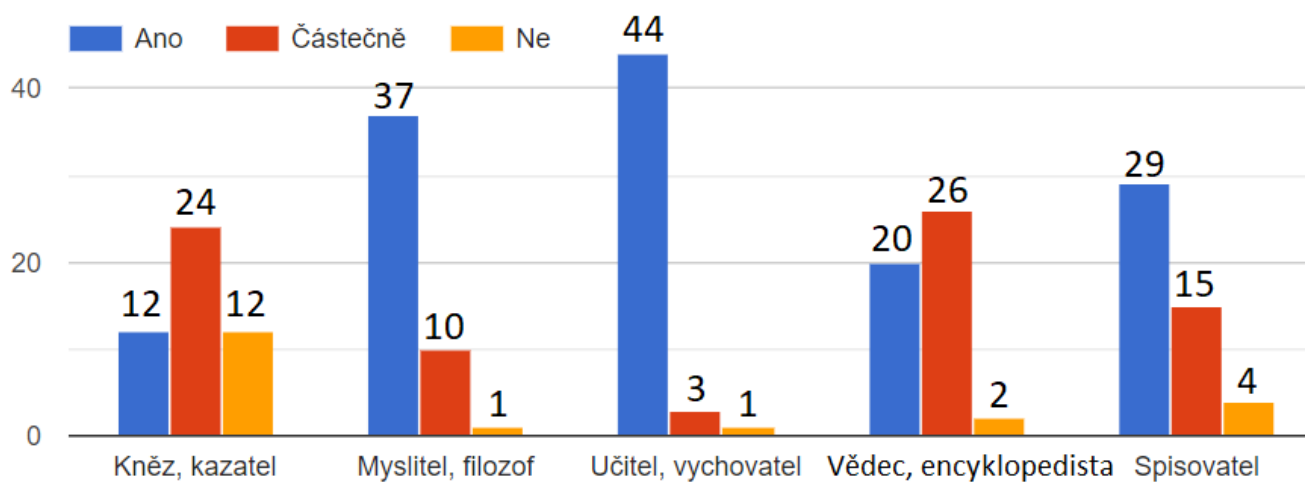
28 CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3. s. 14

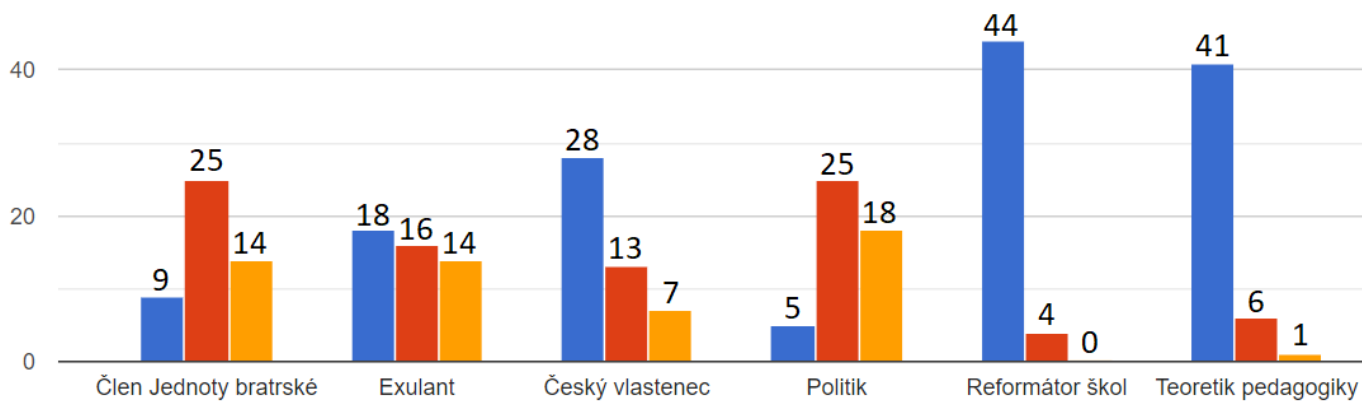

Graf č. 1

2. otázka: Vnímáte odkaz J. A. Komenského v těchto jeho životních rolích jako významný i pro současnost? (48 odpovědí)

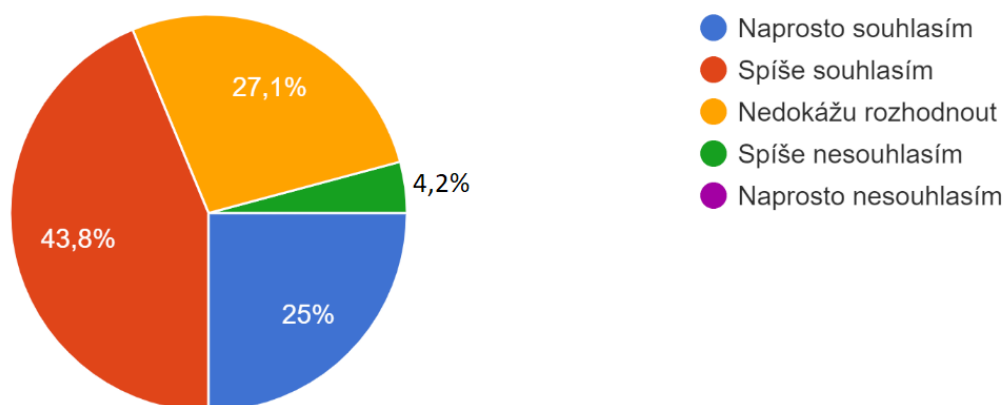
Rozdělit graf výstřížkem

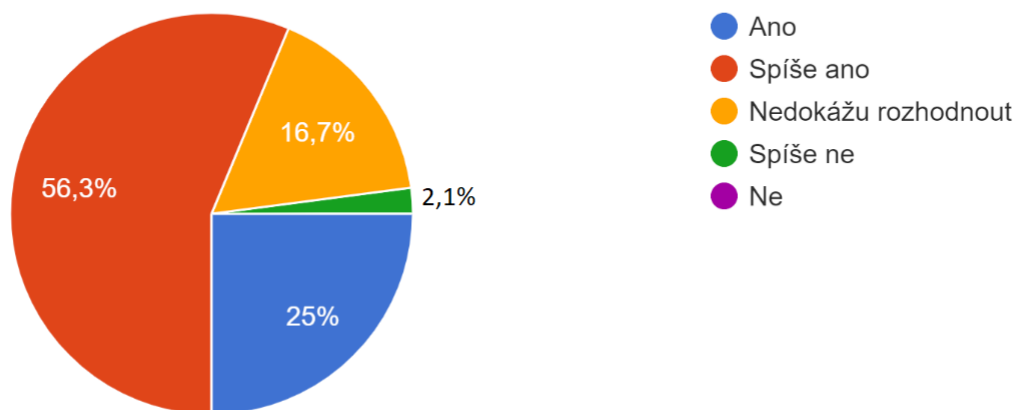
Graf č. 2a a 2b

3. otázka: Vnímám přímý vliv myšlenek Jana Amose Komenského na mou práci pedagoga v současné době.

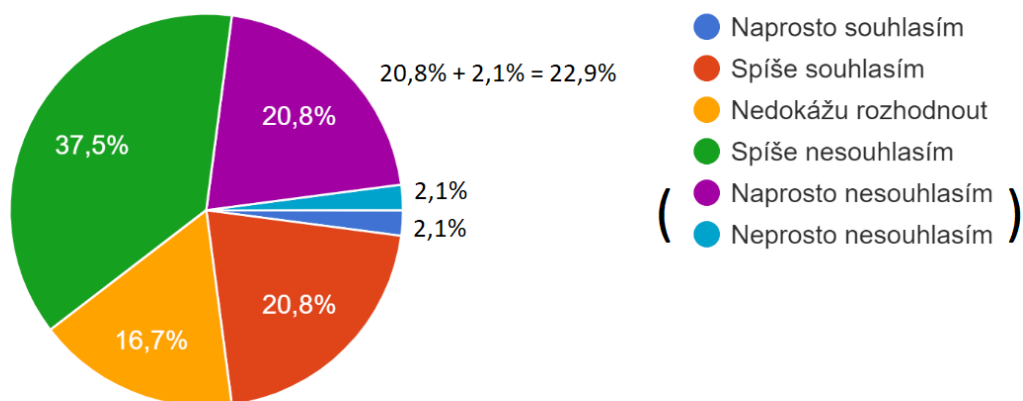
Graf č. 3

4. otázka: Je podle Vás správné využít úhelné kameny Komenského pedagogického přístupu, zmodernizovat je a využít pro dnešní dobu?

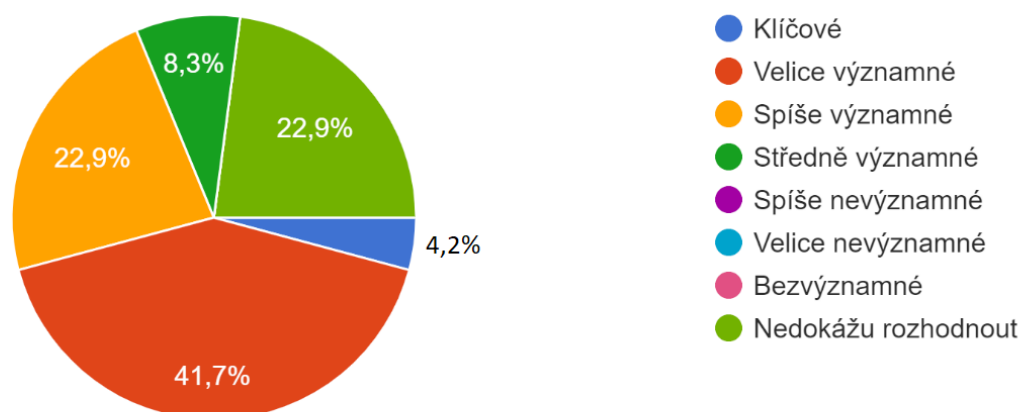
Graf č. 4

5. **otázka:** Souhlasíte s Komenským deklarovanou myšlenkou z jeho Cesty světla, že by lidstvo mělo vytvořit nový, umělý jazyk jako společný komunikační prostředek celého světa?

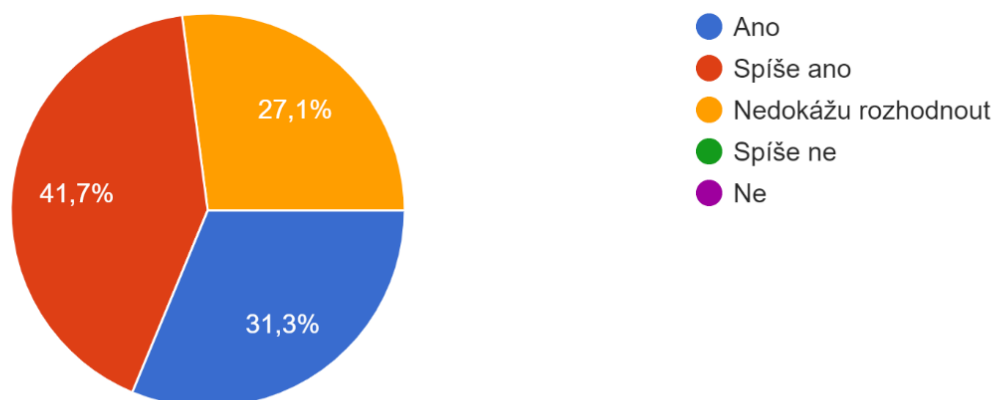
Graf č. 5 Provedena oprava: překlep, změna a následné sečtení příslušných procent

6. **otázka:** Komenského pansofické, potažmo všenápravné snahy hodnotím v rámci jeho odkazu jako:

Graf č. 6

7. **otázka:** Vnímáte kladně Komenského snahu předestřít existenciální témata a pátrání po smyslu lidského života v jeho alegorickém díle Labyrint světa a ráj srdce?

Graf č. 7

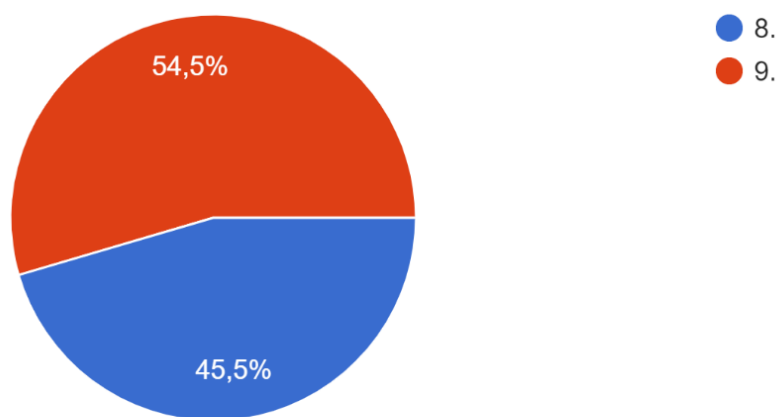
5.1.2 Kvantitativní část verze dotazníku pro žáky 8. a 9. tříd

Žáci 8. a 9. tříd - kvantitativní otázky - odpovědi (55)

Vyplnění ročníku:

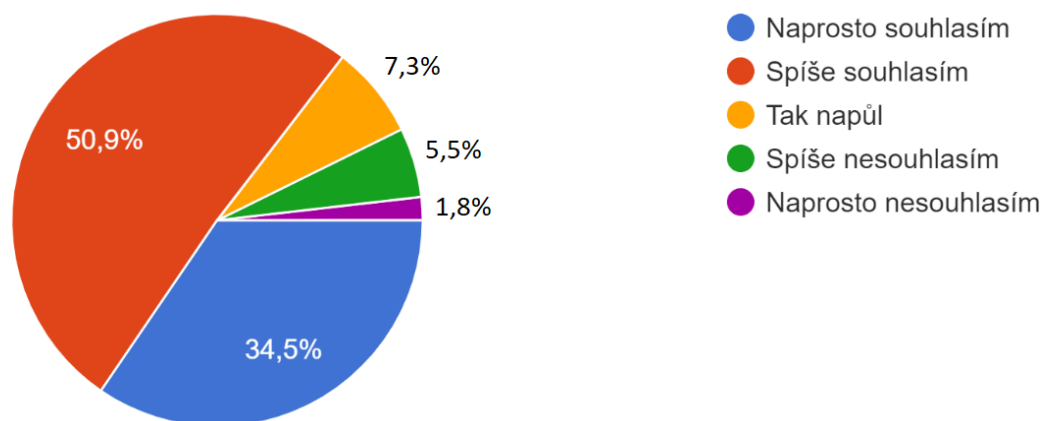
Ročník:

55 odpovědí

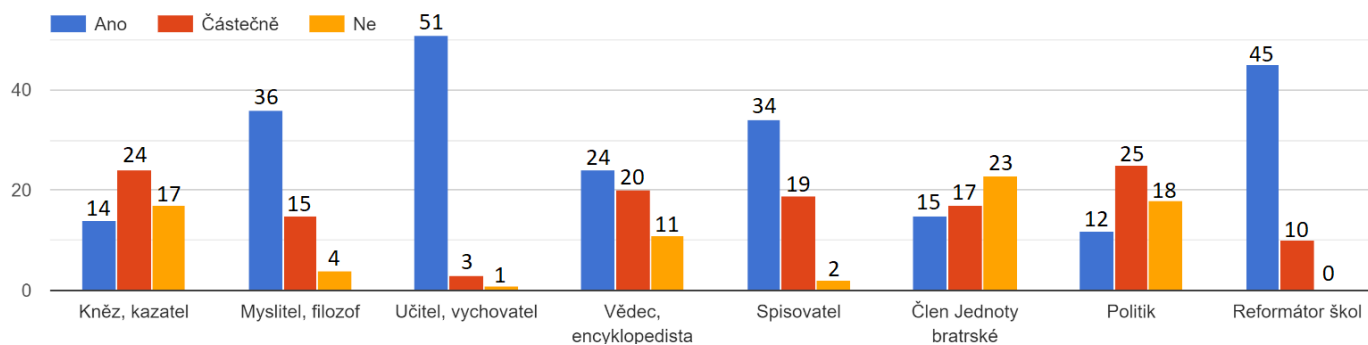
Graf č. 8:

1. otázka: Jan Amos Komenský je pro mě osobně důležitá osobnost českých i evropských dějin.

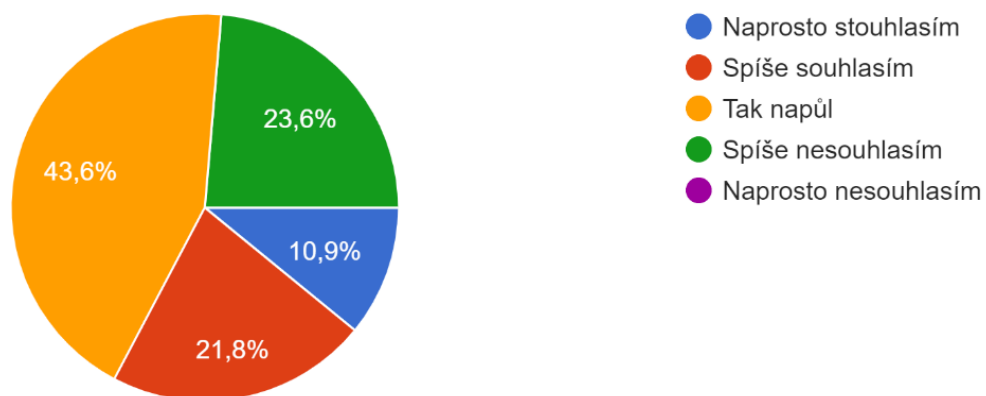
Graf č. 9

2. **otázka:** Vnímáte odkaz J. A. Komenského v těchto jeho životních rolích jako významný i pro současnost?

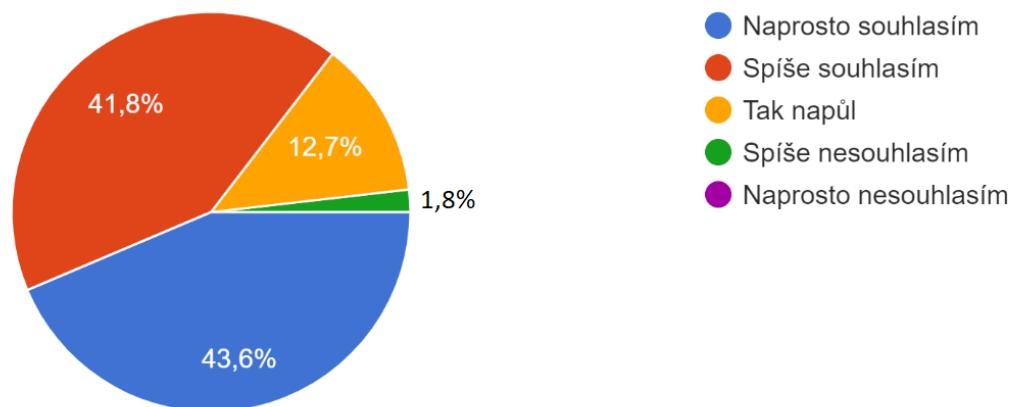
Graf č. 10

3. **otázka:** Dokázal/a bych plus mínus popsat základní životní příběh Komenského, ať už z vědomostí získaných ve škole, nebo mimo ni.

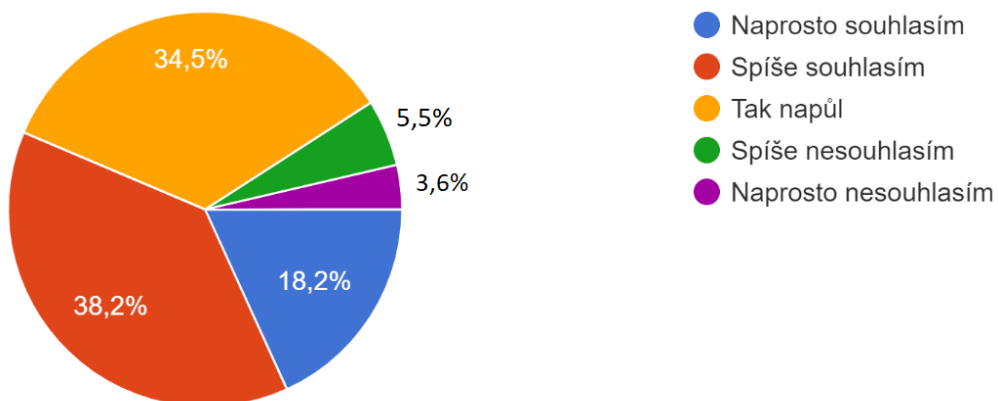
Graf č. 11

4. **otázka:** Jan Amos Komenský byl veskrze pozitivní postava a jeho myšlenky mají svůj význam i dnes.

Graf č. 12

5. otázka: Jan Amos Komenský je dodnes inspirativní osobnost a některé jeho myšlenky ovlivnily i mě.

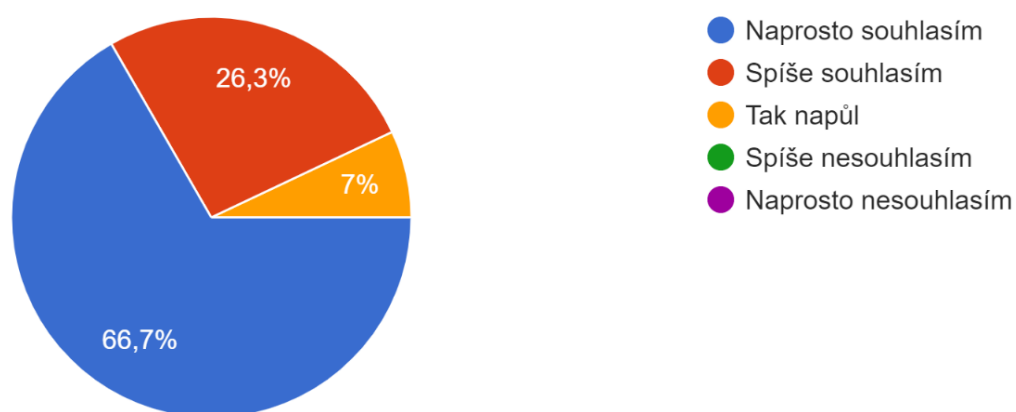
Graf č. 13

5.1.3 Kvantitativní část verze dotazníku pro žáky 5. tříd

Žáci 5. tříd - kvantitativní otázky - odpovědi (57)

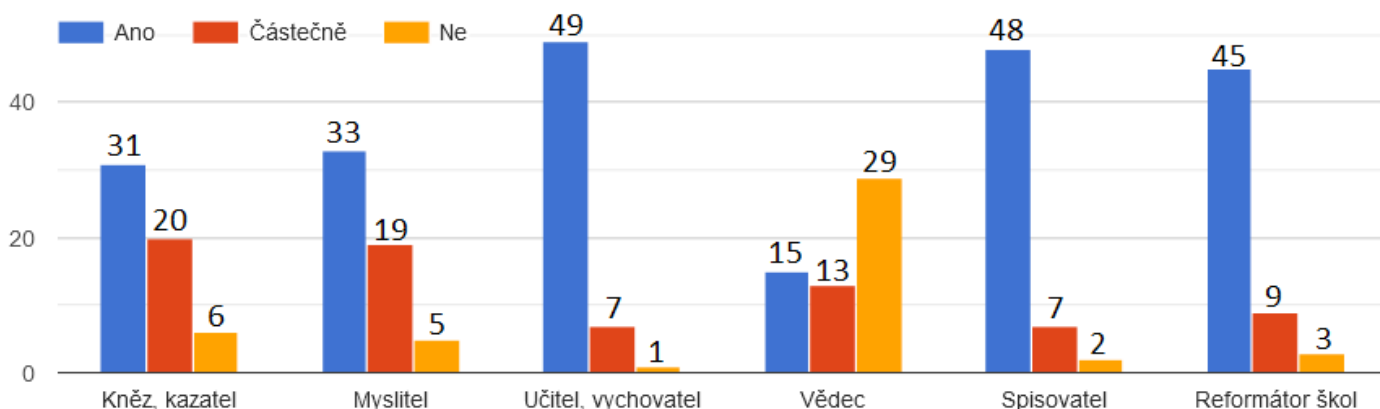
Časový rozsah vyplnění dotazníků: 11. 12. 2020 - 16. 3. 2021

1. **otázka (tvrzení):** Jan Amos Komenský je pro mě důležitá osobnost českých i evropských dějin.

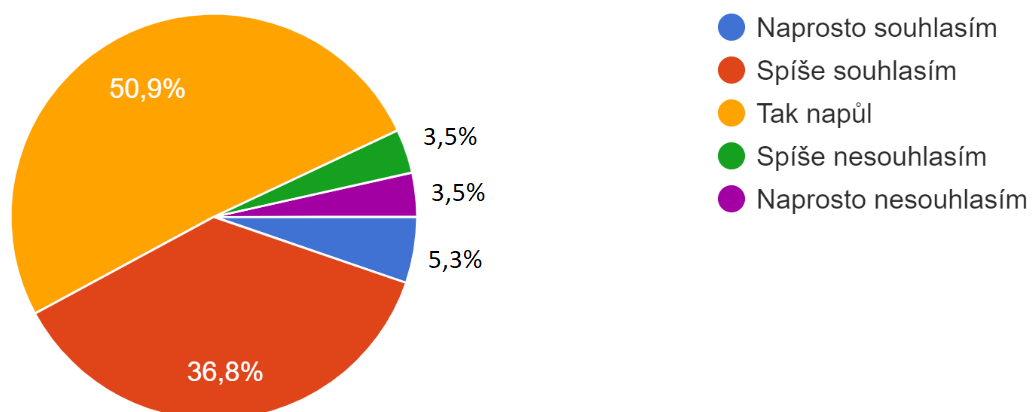
Graf č. 14

2. **otázka:** Vnímáte odkaz J. A. Komenského v těchto jeho životních rolích jako významný i pro současnost?

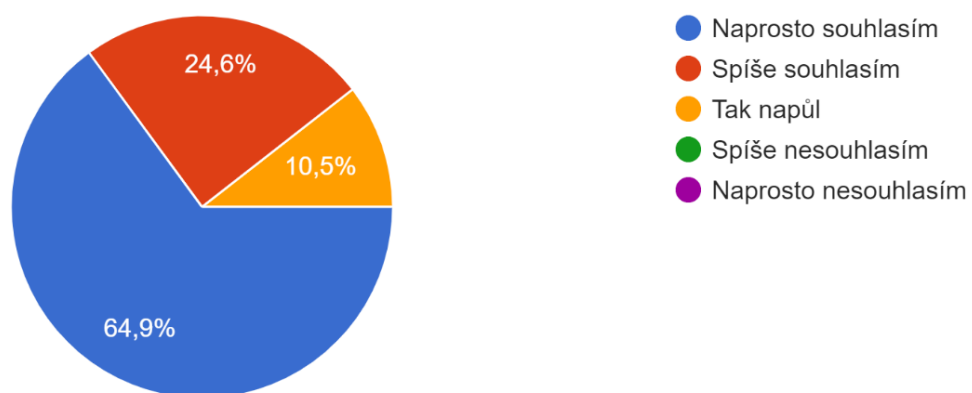
Graf č. 15: Odpovědi na dílčí podotázky v 2. otázce dotazníku

3. **otázka (tvrzení):** Dokázal/a bych plus minus popsat základní životní příběh Komenského, ať už z vědomostí získaných ve škole, nebo mimo ni.

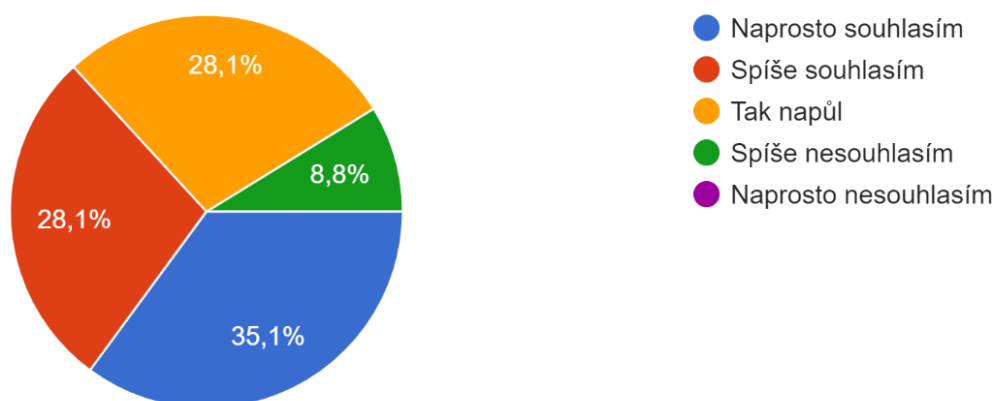
Graf č. 16

4. **otázka (tvrzení):** Jan Amos Komenský byl pozitivní postava a jeho myšlenky mají svůj význam i dnes.

Graf č. 17

5. **otázka (tvrzení):** Jan Amos Komenský je dodnes inspirativní osobnost a některé jeho myšlenky ovlivnily i mě.

Graf č. 18

5.2 Výsledky kvalitativní části

Poznámka k jazykové úpravě zpracovávaných odpovědí z výzkumného dotazníku:

Bylo zvažováno, zda ponechat odpovědi s jasným, jednorázovým překlepem v původní podobě, nebo ne; také v případě vynechání části diakritiky v jednom slově. Rozhodl jsem se pro následující: ve výše zmíněných případech jsem text opravil (jednorázový překlep v odpovědi, vynechání diakritiky v rámci jednoho slova v odpovědi). V případě vynechání diakritiky u více slov v odpovědi, nebo její vynechání zcela, jsem se rozhodl pro zachování odpovědi zcela v původní podobě. Dále, absence velkých písmen na začátku odpovědi a tečky na jejím konci, apod., jsem také neopravoval, aby byla zachována autentičtější podoba odpovědi, a to i za cenu horšího čtení textu.

5.2.1 Kvalitativní část verze dotazníku pro pedagogy ZŠ

Pedagogové - kvalitativní otázka - odpovědi (48)

Časový rozsah vyplnění dotazníků: 5. 3. 2021 - 25. 3. 2021

Znění 8., kvalitativní, otázky: **Co pro Vás osobně především osobnost Jana Amose Komenského představuje, a pokud, tak co z jeho práce či životního příběhu nejvíce oceňujete? (Prosím o odpověď v rozsahu 2-4 věty.)**

Odpovědi (v pořadí dle času zaznamenání):

1a: *Komenský je pro mě osobnost, jejíž myšlenky a nápady bohužel dodnes mnoho pedagogů neuplatňuje, učebnice a ŠVP je stále mnohde tvořené tak, jako se to dělalo ještě před Komenským... Oceňuji, kolik toho byl schopen zvládnout a napsat, i s ohledem na podmínky jeho života.*

2a: *Je oprávněně považován za zakladatele moderní pedagogiky a jeho zásady - názornosti, systematickosti a soustavnosti, aktivity, trvalosti a přiměřenosti jsou trvale platné.*

3a: *Žák má učivu především porozumět, ne ho jen bezmyšlenkovitě přeříkávat. Je důležité, aby si žáci dokázali nové poznatky představit, a tím si je lépe zapamatovat. Pokud to jde, je nejlepší předvádět věci všem smyslům.*

4a: *Byl hodně pokrokový.*

5a: *Pedagog, teoretik. Důležitost domácí výchovy do 6 let. Poznání cizích zemí v dospívání.*

6a: *Významnou osobnost českých dějin, pedagog, reformátor, autor mnoha filozofických a pedagogických děl. Jeho nadčasovost v pedagogice.*

7a: *Z práce J.A. Komenského si nejvíce cením právě snahy o reformu vzdělávání. I ve své práci se snažím "učit hrou" pokud látka a podmínky právě dovolují.*

8a: *Při své práci vlastně oceňuji všechny Komenského myšlenky a využívám metody výuky, které nám učitelům doporučil.*

9a: *Vnímám ho především jen jako historickou osobnost.*

10a: *Vždy mne asi nejvíce oslovovaly jeho "všenápravné" myšlenky a pohled na vzdělávání a život jako takový, z hlediska doby kdy žil a doby, kdy jsem vyrůstala v dospělého člověka já. Tedy z pohledu z let totalitního Československa 1977_1989, doby kdy jsem se rozhodovala pro svoje povolání. :-)*

11a: *osobnost evropského formátu*

12a: *Reformátor*

13a: . (jen tečka ".", = bez odpovědi, pokud nejde o nějakou šifru či nepochopený symbol.)

14a: *Člověk, který vnímal otevřeně svět, děti v souvislosti s vzděláváním. Reformátor školství. Nadčasovost jeho děl.*

15a: *Práci v oblasti pedagogiky, obrovské množství myšlenek, se kterými dnes přicházíme jako s novými, Komenský už dávno vymyslel. Bylo by fajn někdy vidět, jak Komenský opravdu prakticky učil. Pak by slo ještě lépe posoudit, kdo to opravdu byl ;)*

16a: *J.A.K. pro mě představuje osobnost, která v dané době posunula přístup ke vzdělávání o velký krok kupředu. Stále inspirativní v přístupu a přemýšlení o dítěti i v dnešní době. Moje pozornost se však neobrací pouze ke Komenskému, ale i k dalším významným pedagogickým myslitelům o jejichž práci a tvorbě vím mnohem více informací než o Komenském.*

17a: *Oceňuji jeho filozofický přínos tak, jak ho interpretuje Patočka.*

18a: *Oceňuji, že se nenechal zlomit těžkým osudem (úmrtí dětí a manželky na mor; požáry apod.) Oceňuji dále jeho houževnatost, pracovitost, systematickosti, poctivost.*

19a: *Osobnost se silným příběhem, systematická práce, exil a silný odkaz v zahraničí.*

20a: *Vzor, osobnost, cestnost, reformátor*

21a: *Nové myšlenky. Škola hrou.*

22a: *Představuje pro mě člověka, jehož myšlenky mají velký přesah. Až do dnešní doby je platný jeho pohled na způsob vzdělávání a přístup k žákům, uplynulá staletí na obou věcech příliš nezměnila. Jejich využití může pomoci k tomu, abychom naše žáky a i sebe samotné posouvali směrem vpřed, směrem k našim lepším "já".*

23a: *Hrdost českého národa. Osobnost, která si stála za svojí pravdou. Člověk, který promýšlel věci do hloubky. Pokračovatel platónova myšlení*

24a: *Je to pro mě velká osobnost. Nejráději mám ráda jeho "škola hrou".*

25a: *Vlastnosti JAK - vytrvalost, skromnost, práce pro druhé. Revoluční myšlenky ve své době. Přesah do současnosti.*

26a: *J.A.Komenský je pro mě inspirací v mé pedagogické činnosti. Provázel mě při studiích na střední pedagogické škole i PedF UK. Byl jednou částí mé diplomové práce. Opírám se o jeho myšlenky a přístupy ve vzdělávání a vztahu učitel-žák-rodíč, které jsou nadčasové. Držím se jeho myšlenky "Nechť si učitel a žák vždy navzájem naslouchají".*

27a: *Jedna z významných osobností evropského kulturního života.*

28a: *pedagog*

29a: *Inovátora, snahu překonat zažitá představy, vzdor systému - pokud je k němu pádný důvod.*

30a: *Nejvíce oceňuji jeho nadčasovost a to jak ukotvil pedagogickou soustavu v českých zemích. Líbí se mi jeho ideál pansofie.*

31a: *Jako symbol, často používaný v ústech neoborníků a neznalců. Takové osobnosti je nutné pochopit, uchopit a až následně s nimi pracovat a užívat jejich jména. Když se tak nestane, zkruslí se odkaz takových myslitelů a každý je pak bude moci používat po svém. Hezký dotazník, a velmi důležitý. Jako hudebník skládám hlubokou poklonu. Tomáš V.*

32a: *Osobní odvalu, nezlomnost, nadčasovost postojů a myšlenek.*

33a: *vůli, nezlomnost a snahu*

34a: *Statečný člověk, myslitel, který předběhl svou dobu.*

35a: *Především jeho pedagogickou práci a také schopnost je prosadit u panovníků, tedy nejen něco vymyslet, ale uvést také v praxi.*

36a: *Komenský je pro mě především synonymem reformy školství. Jeho díla Orbis pictus a Labyrint světa a ráj srdce byla ve své době nesmírně přínosná a pragmatická, odkaz trvá i do dnešních dnů.*

37a: *Oceňuji jeho vnitřní sílu, i po všech životních ranách se nevzdal a stále pokračoval ve své práci, která se navíc stále rozvíjela - od "jen" pedagogické až po tu všenápravnou, a že zůstal pevný ve své víře ve svět (národ, Boha, vzdělávání...).*

38a: *Oceňuji na jeho dobu hodne pokročilé myšlenky. Inspirace vidím v jeho dílech o didaktice*

39a: *Celoživotní otevřenost učení se, hledání pravdy, odvaha čelit výzvám a překážkám. Hledání cesty do srdce a nových, vstřícných a efektivních cest ke vzdělávání.*

40a: *Určitě inspirativní myšlenka J. A. Komenského je ta, že nikdo by neměl být ze vzdělávacího a výchovného procesu vyloučen. I dítě, které není moc nadané a chytré, lze alespoň částečně vzdělat, vychovat.*

41a: *Nejvíce oceňuji jeho dílo Labyrint světa a ráj srdce. Líbily se mi též jeho zásady, názornosti, aktivity a opakovat učivo.*

42a: *Pro mě osobně je to jeden z největších Čechů našeho národa, právem označován „učitel národů“. Dle jeho odkazu se snažím, aby učivo mělo souvislost s praktickým životem.*

43a: *možnou inspiraci*

44a: *Jde o myslitele, který mnohé nové ideje nejen hlásal, ale i podle nich jednal. Oceňuji poctivost ve vědeckém uvažování, trpělivost a snahu uchopit výchovu novým způsobem.*

45a: *Evropská osobnost pedagogiky a teorie učení, který svými myšlenkami i pedagogickou praxi předběhl svou dobu.*

46a: *Smysl pro práci, učitel jako vzor*

47a: *Oceňuji hlavně jeho postoje pedagogické - dítě má být do 6 let vychováváno doma a pak navštěvovat školu. Škola je určena i pro dívky.*

48a: *Vždy je pro mě především pedagogem, a proto oceňuji jeho myšlenky, které vnímáme možná nyní již jako samozřejmé (např. vzdělávání chlapců a dívek dohromady, zásada názornosti), i když tomu tak nebylo a v řadě zemí dodnes není.*

5.2.2 Kvalitativní část verze dotazníku pro žáky 8. a 9. tříd

Žáci 8. a 9. tříd - kvalitativní otázka - odpovědi (55 - 2 - 1 - 1 = 51) *, **, ***

Časový rozsah vyplnění dotazníků: 4. 12. 2020 – 30. 3. 2021

Znění 6., kvalitativní, otázky: **Otevřená otázka: Co si myslíte o Janu Amosovi Komenském?**

Odpovědi (v pořadí dle času zaznamenání):

1b: *Byl velmi vzdělaný a je považován za učitele národa. Podporoval myšlenku škola hrou a snažil se učit zábavnou formou. Jeho myšlenka se dochovala až dodnes, protože máme například obrázkové učebnice a pracovní sešity.*

2b: *Je podle mě docela důležitá postava v dějinách a bez něho by jsme neměli takové vzdělání jako dnes.*

3b: *Zajímavý muž*

4b: *Je i byl velmi významná a důležitá osobnost. Změnil pohled na školy a učení dětí.*

5b: *Tak myslím si o něm že to byl chytrý člověk. Že změnil hodně věci i dnes.*

6b: *nevím*

7b: *Reformoval školství. Pozitivní osobnost. Jen se mi nelíbí že za třicetileté války pozval Švédy do Čech.*

8b: *Je to významný člověk České historie. Udělal významné politické rozhodnutí i ve školách. Byl v mnoho ohledech prospěšný.*

9b: *Je to myslitel a spisovatel je pro nás velmi důležitý pán.*

10b: *Byl to dobrý učitel. Psal první učebnice tímto také ovlivnil společnost.*

11b: *J.A.K velmi respektuji. Líbí se mi, že řekl "Škola má být hrou", ale bohužel se podle toho moc učitelů neřídí. Určitě byl dobrý člověk.*

12b: *Byl to velice moudrý a ambiciózní člověk. Podle mě hodně ovlivnil minulost a i dnešní dobu. Jsem ráda ,že byl v naší zemi někdo jako on.*

13b: *ze byl vyznamny clovek*

14b: *Jan Amos Komensky byl učitel narodu a pomahal lidem*

15b: *Byl to dobrý člověk. Dávám vzdělávání ostatní tím pomohl rozvoji mozku daného člověka.*

16b: *Já popravdě moc nevím co si o něm myslím, pro mě osobně to zas tak důležitá osoba není, ale jsem si jistá, že ji nějakým způsobem mohu poděkovat. Takže děkuju, sice jsem v*

dějepis a prostě historii opravdu špatná, takže si moc nevzpomínám co všechno udělal, ale vím že je pro nás důležitý.

17b: *Byl dobrý spisovatel byl moudrý a změnil lidstvo*

18b: *Jan Amos Komenský byl spisovatel, učitel, vychovatel a filozof.*

19b *Myslím si že to byl pro nás jako pro studenty velmi důležitý člověk a kdyby vsichni ucitele v rámci možnosti se řídili jeho pravidly tak bychom určite měli lepší školství... (tato odpověď zaznamenána 2x ***)*

20b: *Ani nevím*

21b *Byl to fajn člověk, díky němu sedím ve škole (tato odpověď zaznamenána 3x *)*

22b: *nemam co dodat. vse bylo receno v dotazniku*

23b: *významná osobnost*

24b: *Je to frajer. Zavedl skvělé školství. Bez něj bychom byli smutní.*

25b: *Pro mě je to dost inspirativní a významná osoba. Zavedl skvělý školský systém a toho si vážím.*

26b: *Nespočetné kontribuce Mistra Jana Ámose Komenského jsou nespočetné, a velmi užitečné. (tato odpověď zaznamenána 2x **)*

27b: *Byl to dobrý típek*

28b: *myslim si ze to byl velmi inspirativní člověk, chytrý člověk, myslí si že byl ale bláznivý*

29b: *byla to významná osoba českých dějin*

30b: *Díky němu se stanovila různá pravidla které v některých případech fungují do dnes, byl originální a myslím si že by se na něj nemělo zapomenout.*

31b: *Moc o takových věcech nevím, ale zrovna téma J.A. Komenského mě zajímá. Případami kolikrát velmi inspirativní a byví mě jeho příběh.*

32b: *nevím*

33b: *Podle mě to byl velice dobrý pedagog a celkově dobrý člověk. Také si myslím, že proto, aby se z něj tak dobrý pedagog, filosof atd. musel hodně udělat.*

34b: *Myslím že byl velmi vlivná osoba. Nevím jestli by jsme byly tam kde jsme ted kdyby nedokázal co dokázal.*

35b: *Komenský je považován za zakladatele moderní pedagogiky přízvisko Učitel národů*

36b: *Myslím si, že Jan Amos Komenský pro naši zem udělal hodně a doufám, že i další generace se o něm budou dále učit.*

37b: *Důležitá osoba jak v chování tak i v dějinách České republiky*

38b: *Dle mého názoru to byl určitě velice vzdělaný člověk, který to v životě neměl vždy lehké. I přes svůj mnohdy složitý osobní život, dokázal udělat hodně pro naši vlast a především školství. Jsem ráda, že jsme takového člověka v naší historii měli.*

39b: *Ehm, nevím. Myslím, že je skvělé, co všechno dokázal a že se ním lidé inspirují i v současnosti. Je zajímavé, že vynalezl prázdniny.*

40b: *Myslím si, že to byl významný člověk ve všech směrech. Přispěl k obrovskému rozvoji školství.*

41b: *Že to byl dobrý pedagog a měl dobré názory.*

42b: *Myslím, že byl dobrý učitel a významně pomohl školství. Také myslím, že byl dobrý filosof a jeho myšlení je doteď užitečné*

43b: *Byl dobrý učitel. Jeho ideálem byla vševěda. K jeho dílům české literatury patří Labyrint světa a ráj srdce.*

44b: *Byl hodně talentovaný, určitě si zaslouží velkou slávu a člověk jako on by měli žít na věky*

45b: *Měl dobré názory.*

46b: *Byl to pro dějiny významný muž ale i pro děti v té době. Poté co utíkal po celém světě plno dětí naučil skvělím věcem.*

47b: *Podle mého byl pro nás velmi významnou osobou. Myslím si, že byl významný i pro naše dějiny. Určitě to musel být velmi vzdělaný a inteligentní člověk, lidu prospěšný.*

48b: *Dobrý učitel*

49b: *Významná osobnost minulosti. Byl to učitel národu.*

50b: *Důležitý člověk*

51b: *Myslím si, že Jan Amos Komenský byl velmi chytrý. Jeho názory na školu byly moudré.*

* - Dohledáno, že se jedná ve všech otázkách dotazníku, včetně otevřené otázky i ročníku, o naprostou shodu odpovědí, tedy nejen u 6. otázky. Jednalo se o v původním pořadí dle času zaznamenání o 21., 28. a 29. odpověď. Časy zaznamenání všech tří těchto odevzdání v jediný den (7. 12. 2020) a ve dvou případech během jedné minuty naznačují, že došlo k technické chybě zaznamenání / několikanásobnému odeslání dotazníku konkrétním účastníkem šetření. Tříkrát stejná odpověď u 6. otázky, včetně vynechání interpunkčního znaménka, tečky, na konci věty, je dostatečným argumentem pro odstranění dvou ze tří těchto celých shodných dotazníků ze souboru dat, ponechán byl pouze první dle času zaznamenání. Kromě technické chyby se může teoreticky jednat o koordinované shodné odpovědi více účastníků šetření, což ale považuji za nepravděpodobné. Zvolená opatření: Ponechání pouze prvního záznamu shodného odevzdání dotazníku, další dva shodné záznamy považovány za irelevantní, zcela vymazány z chronologického pořadí odpovědí na 6. otázku; došlo tedy ke snížení celkového původního počtu zaznamenaných dotazníků (55) pro potřeby dalšího zpracování o dva (55 - 2 = 53).

** - Analogický případ, jako výše (*); den duplicitního zaznamenání odpovědi také 7. 12. 2020; původní pořadí záznamů dle času: 26. a 30.; analogická opatření, jako výše (*); došlo ke snížení celkového počtu zaznamenaných dotazníků (55 - 2 = 53) pro potřeby dalšího zpracování o jeden duplicitní dotazník (53 - 1 = 52)

*** - Analogický případ, jako výše (*); den duplicitního zaznamenání odpovědi opět 7. 12. 2020; původní pořadí záznamů dle času: 19. a 31.; analogická opatření, jako výše (*); došlo ke snížení celkového počtu zaznamenaných dotazníků ($55 - 2 - 1 = 52$) pro potřeby dalšího zpracování o další jeden duplicitní dotazník ($52 - 1 = 51$)

5.2.3 Kvalitativní část verze dotazníku pro žáky 5. tříd

Žáci 5. tříd - kvalitativní otázka - odpovědi (57)

Časový rozsah vyplnění dotazníků: 11. 12. 2020 - 16. 3. 2021

Znění 6., kvalitativní, otázky: **Otevřená otázka: Co si myslíte o Janu Amosovi Komenském?**

Odpovědi (v pořadí dle času zaznamenání):

1c: *Byl moudrý a vzdělaný!*

2c: *Byl dobrý a chytrý člověk*

3c: *hodně chytrý, významný, člověk.*

4c: *byl to velice nadaný a vzdělaný člověk už jen z učebnice působil mile*

5c: *Byl dobrým učitelem. Umněl toho hodně. Byl to chytrý člověk.*

6c: *Já nevím mě to nikdy nezajímalo. A nebaví mě to. A vím že je chytrý.*

7c: *Byl dobrým učitelem. Byl chytrý člověk. je významný.*

8c: *wljrhíyec gqáfi iutefýičfhdštužqsýzrfhzwRZR G*

9c: *Myslím si že byl dobrý učitel. Je strašně významný a myslím si že je inspirací všech učitelů.*

10c: *moc hodný pan. pomahal lidem. pomahal idetem.*

11c: *J. A. Komenský byl a je velmi významný učitel. Udělal dobře, když zavedl reformu školství.*

12c: *byl hodný*

13c: *nevím*

14c: *BYL SUPER.*

15c: *Jan Amos Komenský byl dobrý učitel a spisovatel a myslím si že i hodně dobrý člověk. Také vím že Jan Amos Komenský zakázal fyzické tresty za cošmu dekuji.*

16c: *podle mě to byl nejlepší učitel na světě*

17c: *byl to významný člověk který změnil hodně školství*

18c: *No byl to jakože takovej pán. A myslím si že byl docela chytřej 😊❤️👤 byl to muž ani ne moc hezký podle obrázku*

19c: *Je to učitel národů, který je významnou osobou.*

20c: *Že ho neměli vyhánět z Českých zemí a byla to chyba*

21c: *Učitel se kterým se nenudíš (škola hrou), ale něco se naučíš. Kdyby nezavrhoval fyzické tresty, tak by to dnes ve školách moc hezky nevypadalo (NIKDO by se tam netěšil, ale bál se že něco vyvede).*

22c: *Byl velmi hodný. Bez něho by škola nebyla jako dnes.*

23c: *Hodný člověk. Změnil českou historii*

24c: *byl to dobrý učitel*

25c: *Byl to chytrý člověk*

26c: *Bez něj bychom se učili úplně jinak. Byl důležitý spisovatel a pedagog. Je mi líto že nezemřel v českých.*

27c: *Chytrý člověk*

28c: *Byl to dobrý člověk který psal knihy, vše co říkal myslel dobře.*

29c: *nejspíš to byl to dobrý učitel a spisovatel.udělal dobrou knížku(rbis pictus).*

30c: *je to típek*

31c: *dělal hezké knížky pro děti svět v obrazech a a byl spisovatelem a učil děti psát atd*

32c: *Že ho neměli vyhnávat do exilu, mohlo to se školama v té době vypadat lépe*

33c: *Já si myslím že to byl dobrý člověk a dělal správnou věc. Tím že zavedl obrázkové učebnice mi hodně pomohl, protože si to někdy nedokážu úplně představit.*

34c: *Pravem se mu říká UCITEL NARODU,je to opravdu vyznamna osoba. Myslim si ze je opravdu dobre ze zavrhoval fizicke tresty*

35c: *Byl moudrý škoda že musel jít pryč,protože si stal za svým.*

36c: *byl dobrym spisovatel a ucitelem . a je dobry vzor*

37c: *myslím si že jeho uvažování bylo správné a logické.dále si myslím že to byl jeden z nejlepších učitelů nejen v ČR,propagoval ŠKOLU HROU*

48c: *Měl dobré úmysly a bavilo mě se o něm učit.*

39c: *myslím si že to byl velmy vzdělaný člověk a výborný učitel. Navíc ještě psal knihy neznámější se jmenuje svět v obrazech (přeloženo z latiny).Myslím si také že uvažoval správně a rozumně.*

40c: *Díky němu mne škola baví neumím si představit jak by to vypadalo kdyby nebylo jeho. Jsem ráda že už nejsou fyzické tresty atd.....*

41c: *Já si myslím, že byl chytrý a vzdělaný člověk. Jeho názory měli smysl. Pro nás byl důležitý.*

42c: *Já si o něm myslím, že je to důležitá osobnost českých dějin. Hodně se mi líbí jeho způsob vyučování Škola hrou.*

43c: *Změnil toho hodně a myslím si že udělal mnoho dobrých změn. Škola hrouj je jeho nejlepší nápad.*

44c: *byl dobrej učitel*

45c: *Měl to těžké. Mít ho jako učitele by bylo zajímavé.*

46c: *Byl dobrý. Byl šikovný.*

47c: *Z jeho učení bychom měli čerpat i dnes, škola hrou dnes skoro tabu*

48c: *Byl to dobrý člověk.Učil děti hravě.Byl to milí učitel.*

49c: *Byl dobrý učitel.Byl pokrokový člověk,byl tolerantní v náboženských otázkách.Přál si mír pro celý svět.Vytvořil základní model škol pro chlapce i dívky.Byl to skutečně učitel národů.*

50c: *Chytrý, dobrý učitel, změnil školství, učitel národů.*

51c: *Byl to vzdělaný člověk .Učitel národů a zakladatel odborné pedagogiky .*

52c: *Nic mě nenapadá*

53c: *Myslím si, že to byl super muž, protože nám dětem to chtěl všechno ulehčit, aby to bylo lehčí a srozumitelnější. Jsem rád, že se mu to takhle povedlo a kdyby ještě žil, rád bych mu poděkoval.*

54c: *Byl náboženský vyhnanec, trpěl pro vsvoji výru . Slouží jako vzor všem pedagogům.*

55c: *Významný český pedagog a spisovatel*

56c: *Jan Amos Komenský byl uznávaný učenec v celé Evropě. Chtěl vzdělání pro všechny, a tím přispěl k rozvoji národa.*

57c: *byl chytrý a hodný a rád cestoval.*

6. Závěr

Závěrem je třeba podotknout, průzkum mezi žáky a pedagogy, co se týče jejich postoje k Janu Amosovi Komenskému základních škol by si zasloužil větší pozornost. DO budoucna bych se přimlouval za to, aby české školství věnovalo několika vybraným osobnostem národní historie, včetně právě Jana Amose Komenského, takový rozsah a hloubku probádání, jako věnuje už na základním stupně školství v USA svým předním osobnostem typu Benjamina Franklina či Abrahama Lincolna.

Také přidávám výňatek z vystoupení Jana Konfršta na České konferenci v Kutné hoře 17. 11. 2012:

„Ale, říkám tato slova, tuto vzpomínku, tady proto, abychom si uvědomili, že můžeme být vyzýváni k tomu, abychom četli Jana Amose Komenského, abychom se vraceli k jeho odkazu, abychom ho měli za arciučitele, ale uvědomme si, že bez ohledu na to, jestli si to přečteme, nebo nepřečteme, jestli vložíme energii do studia jeho díla, tak nezapomínejme, že tento odkaz už máme všichni v sobě. S tím jsme se narodili. Podívejme se na tuto skutečnost trochu jinak. Připomeňme si, že to nejplatinější, co v životě můžeme žít, je to, co si vyzvedneme ze svého nitra. Můžeme to podpořit četbou, studiem, energií, kterou vynaložíme navenek, ale připomeňme si, nebo možná si jenom vzpomeňme, i my v podstatě jenom vzpomínáme. Vzpomínáme na to, co jsme žili, co žijeme teď a co budeme žít v budoucnosti. Moje motto, mého života, zní: Vyznávám všednost života ve slovy těžko vyjádřitelné kráse výjimečnosti. Vyznávám výjimečnost života v nekonečné variabilitě jeho všednosti. Všednosti. O životě se nerozhoduje v těchto prostorech, ať jsou jakkoliv vznešené, ať tady vyslechneme jakkoliv naplňující slova. O tom, kdo jsme, a jakými budeme, o tom rozhodujeme ve všednosti za těmito zdmi. Je to o tom, jakými lidmi budeme, až opustíme tento sál. S jakým předsezvetím jsme sem přišli, s jakou náplní, s jakými nadějemi, ale především je to o tom, jak ty naděje, které si tady můžeme podpořit, jak je dokážeme naplňovat právě v těch všedních dnech.“²⁹

Dále ještě herec a recitátor Alfred Strejček v rámci projektu Komenský 2020: *„Přiznávám, že nerad mluvím o odkazu Komenského. Nemluvím o něm rád, protože Komenský podle mě není historická osobnost, ale náš současník. A vše, co on vyslovuje a nabízí je oslovení našeho blízkého přítele, váženého učitele, osobnosti, která je tady s námi. Každý takzvaný odkaz nás zavádí k bustám, pomníkům, k názvům institucí a škol, ale to není Komenský. Co nejvíce pro něho můžeme udělat, zvláště v tomto období, v tomto roce Komenského, který se připomíná a bude připomínat, je, abychom z něho odstranili ten prach a ty nánosy. Komenský si to nezaslouží. Komenský je a žije tu s námi.“³⁰*

Na závěr, slovy britského filozofa Paula Bruntona, *„Filozofie spojuje vznešený idealismus s intenzivní praktičností,“³¹* nebo také: *„Praktická filozofie je umění žít tak, abychom splnili*

29 Příloha č. 1 této bakalářské práce

30 Příloha č. 2 této bakalářské práce

31 BRUNTON, Paul. *Zápisky Paula Bruntona: Svazek 13: Relativita : Filozofie : Mysl.* Přeložil Růžena FORMÁNKOVÁ. Frýdek-Místek: Iris RR, 1996. Edice PB. ISBN 80-85888-12-2. s. 183

nejvyšší účel života.”³² Pokud toto platí, pak Jan Amos Komenský byl své době skutečným filozofem a z jeho příkladu si můžeme odnést mnohé i my dnes.

7. Seznam bibliografických citací

7.1 Monografie / knihy

Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost v ČR, 1990.

BRUNTON, Paul. *Zápisky Paula Bruntona: Svazek 13: Relativita : Filozofie : Mysl.* Přeložil Růžena FORMÁNKOVÁ. Frýdek-Místek: Iris RR, 1996. Edice PB. ISBN 80-85888-12-2.

ČAPEK, Karel, MASARYK, Tomáš Garrigue a OPELÍK, Jiří, ed. *Hovory s T.G. Masarykem.* Praha: Ústav T.G. Masaryka, 2013. Spisy T.G. Masaryka; sv. 37. ISBN 978-80-86142-46-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání.* Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

KLÍMA, Jiří Václav. *Věčně živý Komenský.* Praha: Česká grafická Unie, 1941.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Komenského vlastní životopis: autobiografie Komenského pro období 1628-1658 : zachycená ve spisu Pokračování v bratrském napominání S. Maresia o mírnění horlivosti láskou ...* Přeložil Josef HENDRICH. Petrovice: ProfíSales, 2017. ISBN 978-80-87494-26-4.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Závěť didaktická a přídavek k české Didaktice, patero kapitol v sobě obsahující.* Přeložil František Jan ZOUBEK. Praha: Beseda učitelská, 1876. s. 10

(Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:2d116d90-a632-11e4-a2db-005056825209>)

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce: v jazyce 21. století.* Žandov [Chlumec u Ústí nad Labem]: Poutníkova četba, 2010. ISBN 978-80-904371-3-5.

32 Tamtéž, s. 184

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Předehra pansofie: Objasnění pansofických pokusů*. Přeložil Markéta KLOSOVÁ. Praha: Academia, 2010. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1862-5.

KOMENSKÝ, Jan Amos, Jan Amos KOMENSKÝ, Jan Amos KOMENSKÝ a Jan Amos KOMENSKÝ. *Cesta světla: [výbor z díla Komenského s uvedením spisů Cesta světla, Anděl míru, Štěstí národa, Věječka moudrosti]*. 2. vydání. Blansko: ALMI, 2014. ISBN 978-80-87494-13-4.

KOMENSKÝ, Jan Amos, SEDLÁČEK, Miroslav, ed. *Jana Amosa Komenského Všenáprava: (Panorthosie) : všeobecné porady o nápravě věcí lidských*. 2. vyd. Přeložil Josef HENDRICH. Brno: Soliton, 2008. ISBN 978-80-254-11-45-2.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Zpráva a naučení o kazatelství v jazyce 21. století*. Přeložil Lukáš MAKOVIČKA, přeložil Jana VRZALÍKOVÁ. Chlumec: Poutníková četba, 2013. ISBN 978-80-87606-03-2.

KOMENSKÝ, Jan Amos, KOPECKÝ, Ladislav, ed. *Praxis pietatis, čili, Jak se cvičit v pravé zbožnosti*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7072-988-0.

KONFRŠT, Jan. *Co když to bylo tak--: přemýšlejme*. Vyd. 1. Praha [i.e. Volyně]: Euroservice 1999, 2013. ISBN 978-80-903870-4-1.

KONFRŠT, Jan. *Poutník: prostorem a časem*. Vydání první. [Česká republika]: nákladem autora, 2020. ISBN 978-80-270-7465-5.

KONFRŠT, Jan. *Vlastenectví: povídání s Janem*. Praha [i.e. Marčovice]: Euroservice 1999, 2010. ISBN 978-80-903870-0-3.

SCHIFFEROVÁ, Věra, Aleš PRÁZDNÝ a Kateřina ŠOLCOVÁ. *Idea harmonie v díle Jana Amose Komenského*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7395-703-2.

STREJČEK, Alfred, ed. a PÁNKOVÁ, Markéta, ed. *Vivat Comenius: výběr z díla J.A. Komenského De rerum humanarum emendatione consultatio catholica, Obecná porada o*

nápravě věcí lidských = selected from De rerum humanarum emendatione consultatio catholica, Universal deliberation on the reform of human affairs by J.A. Comenius. Uherský Brod: Spektrum, 1990.

7.2 Elektronické zdroje

První prezidentský projev T. G. Pasaryka, 22. 12. 1918, Pražský hrad

Dostupné z: <https://www.jsns.cz/download-lecture-material/18308?lectureId=15622>

[cit. 2021-07-12]

Novoroční projev prezidenta Václava Havla z 1. ledna 1990. Dostupné z:

<https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/novorocni-projev-prezidenta-vaclava-havla-z-1-ledna-1990/> [cit. 2021-07-12]

Text Písň Modlitba pro Martu. Dostupné z:
<https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/kubisova-marta/modlitba-pro-martu-10556>

[cit. 2021-07-12]

8. Seznam příloh

Příloha č. 1: Kompletní přepis vystoupení Jana Konfršta na České konferenci v Kutné Hoře, 17. 11. 2012: Jan Konfršt o myšlenkách J. A. Komenského, Youtube kanál Česká konference

Příloha č. 2: Kompletní přepis krátké promluvy Alfreda Strejčka ve videu na serveru YouTube v rámci připomínkového projektu Komenský 2020